



Nieuws onder de ZON

In deze nieuwsbrief net voor de zomer willen wij graag het nieuwe werkprogramma van ZON bij jullie onder de aandacht brengen. Hieronder kunt u daarover meer lezen. Daarnaast willen we u vragen om 4 november alvast te noteren in uw agenda, dan wordt tijdens een symposium de bestuursovereenkomst voor de 2^e fase ZON ondertekend! Verder willen we in deze nieuwsbrief twee projecten van LTO en van Staatsbosbeheer in het zonnetje zetten en komt Joost van Oostrum, burgemeester van gemeente Berkelland aan het woord over ZON. We sluiten af met een korte bespreking van het rapport dat Govert Geldof geschreven heeft over 21 bouwstenen die een gebiedsontwikkeling tot een succes maken.

Werkprogramma 2e fase ZON door RBO vastgesteld!

Na ruim een jaar voorbereiding heeft het RBO op vrijdag 18 juni het werkprogramma voor de 2e fase ZON (2022-2027) vastgesteld. Hans Pereboom, de bestuurlijke trekker binnen het RBO, is blij dat deze stap nu is gezet. "In december is het maatregelenpakket al door het RBO vastgesteld en nu ligt er ook het werkprogramma voor de 2e fase. Dat is een mooi resultaat voor alle partijen binnen Rijn-Oost". Hans Pereboom is tevreden over het grote aantal partners binnen Rijn-Oost dat meedoet. "Dit geeft aan dat iedereen de noodzaak inziet dat er maatregelen moeten worden getroffen om Oost-Nederland klimaatbestendig te maken, zodat we kunnen omgaan met extreem weer zoals droogte en piekbuien".

In het werkprogramma is een pakket aan maatregelen opgenomen die de komende 6 jaar worden uitgevoerd. Voor de eerste fase ZON (2016-2021) was met name gekozen voor wateraanvoer en geen-spijt maatregelen. Voor de tweede fase zetten we in op structurele maatregelen die zoveel mogelijk water vasthouden en toevoegen aan het grondwater. Voorbeelden in het landelijk gebied zijn verminderen detailontwatering, flexibel peilbeheer, beekherstel, bodemaatregelen en het grondgebruik aanpassen in ruimte voor water. In het stedelijk gebied gaan gemeenten volop aan de slag met het infiltreren van afgekoppeld water.

De totale omvang van het maatregelenpakket is 200 miljoen euro, waarvan 150 miljoen wordt opgebracht door de regionale partners en 50 miljoen door het Rijk. De volgende stap is om de afspraken goed vast te leggen in een bestuursovereenkomst. Deze wordt momenteel opgesteld en is begin september in concept gereed, zodat alle partners deze kunnen gebruiken voor hun interne besluitvormingsproces.

Het is de bedoeling dat de bestuursovereenkomst op 1 oktober wordt voorgelegd aan het RBO en dat de bestuursovereenkomst op 4 november tijdens een symposium door alle deelnemende partijen wordt ondertekend. Noteer deze datum daarom alvast in uw agenda!

Het werkprogramma en het volledige maatregelenpakket is te vinden op de [website van ZON](#).



STROOMGEBIED
RIJN-OOST

WEL GOED WATER
VASTHOUDEN!

Werken aan een nieuwe balans

Werkprogramma Zoetwatervoorziening Oost-Nederland 2022-2027

Projecten in het zonnetje

LTO: Water vasthouden op het perceel

Melkveehouder Rob Groot Kormelinck heeft van het waterschap een sloot op zijn perceel aangekocht en deze sloot vervolgens gedempt. Zodat hij op zijn perceel water beter vast kan houden.

Rob Groot Kormelinck zit met zijn bedrijf op het Winterswijkse Plateau. Hoge grond, zo'n 25 meter boven het NAP. "Er zijn weinig sloten op mijn perceel voor de aan- en afvoer van water. In dit gebied kunnen geen waterbronnen worden geslagen en dus kun je geen grondwater oppompen." Rob heeft de sloot 'langs de officiële weg' gedempt, dus inclusief drainage.

Het dempen van een sloot valt onder de zogenaamde maatregelen 'Zoetwater Oost-Nederland' ZON. Dit project van LTO Noord is medio oktober 2020 van start gegaan om zowel droogte als wateroverlast tegen te gaan.

Meer informatie over alle mogelijke maatregelen kunt u vinden via [deze link](#).



Staatsbosbeheer: Ezelsgoor

Doel van de werkzaamheden in het gebied is het herstellen van de waterhuishouding. Daartoe worden de vele greppels in het gebied dicht gemaakt, zodat het water in het gebied blijft. Tevens wordt de jonge opslag van Grove den en Berk verwijderd, omdat deze veel water onttrekt uit het gebied.

Met de maatregelen wordt het heidelandschap en daarmee het leefgebied van soorten van de vochtige heide hersteld. Nu nog spaarzaam voorkomende soorten als Klokjesgentiaan, Kleine zonnedauw, Levendbarende hagedis, Grauwe klauwier en Nachtzwaluw zullen profiteren van de opknapbeurt van het gebied.



Interview met Joost van Oostrum, burgemeester gemeente Berkelland

“Je ziet de gevolgen van droogte overal in de Achterhoek,” vertelt Joost van Oostrum, Burgemeester van Berkelland, “In mijn gemeente hebben we 800 bomen langs de wegen staan die dood zijn vanwege de droogte. In ons klassieke Achterhoekse landschap met de coulissen en de laanbeplanting vallen echt gaten. Op het Noordijkerveld, een waterwingebied van Vitens, staat normaal het hele jaar water op het perceel. Drie jaar lang is het kurkdroog geweest. Dat is niet best voor de meeldauw en andere plantjes. Het Zwillbrockerveld stond vorig jaar ook droog. En wat je dan ziet, dat is op zich fascinerend, is dat de vos dat onmiddellijk door heeft, dus die haalde de jongen en de eieren van de flamingo’s weg. Het leidde er zelfs toe dat een aantal flamingo’s in onze gemeente zaten, op een nat gedeelte langs een van de wegen. Die hebben de krant ook nog gehaald. Er is nu weer water gelukkig. Maar je ziet de droogte dus letterlijk overal.”

Joost van Oostrum zit -figuurlijk gesproken- tot over zijn oren in het water. De burgemeester van Berkelland is voorzitter van het Bestuurlijk Overleg Water Achterhoek, een werkregio van het Deltaprogramma met 13 gemeenten en met Vitens, provincie en waterschap. Samen met dijkgraaf Hein Pieper en gedeputeerde Peter van 't Hoog is hij trekker voor de aanpak droogte Achterhoek. Hij is lid van het RBO Rijn-Oost en zo betrokken bij de Zoetwatervoorziening Oost-Nederland, en voorzitter van de stichting Rioned (stedelijk afvalwater). Daarmee heeft hij een uitstekend zicht op de droogte in de regio:

“En dat wordt echt zorgelijk hoor. Vitens bijvoorbeeld maakt zich echt zorgen over de drinkwaterwinning over een aantal jaren, zeker als we er niet in slagen om het watergebruik te laten aansluiten bij de beschikbaarheid van water. Vroeger had je het over water afvoeren en nu steeds meer over water bergen. En dat is in zandgrond niet eenvoudig.”

Niet te ontkomen aan stevige maatregelen

Volgens Van Oostrum zijn stevige maatregelen nodig om het water in het gebied te houden: “Dan kom je op het verleggen van beken, ze laten meanderen, dat zullen we echt moeten gaan aanpakken. Aan de Berkel, bij de Lebbenbrugge, staat een kunstwerk waar aan de ene kant de oorspronkelijke meanderende Berkel te zien is en aan de andere kant de huidige vorm. En dan zie je dat de Berkel op heel veel plekken veranderd is van een rivier in een afwateringskanaal. Dat afwateren moet je stoppen, je moet het water in het gebied houden. Dat betekent dat je beekdalen moet gaan aanpakken, dat zijn rigoureuze maatregelen waar je heel veel grond voor nodig hebt. Maar dat is een maatregel waaraan we volgens mij niet ontkomen.”

“Op een aantal plekken zullen we er ook niet aan ontkomen om in te grijpen in de manier waarop je natuurgebieden in stand houdt. Bij het Steltekampersveld, op de grens met Lochem, zijn heel veel naaldbomen weggehaald. Veel mensen begrijpen dat niet, want bomen houden CO₂ vast. Maar die naaldbomen zorgen door hun sterke verdamping voor extreme droogte.

Ook de landbouw zal zich moeten aanpassen om het watergebruik voor gewasteelt te laten aansluiten bij de beschikbaarheid van water. De landbouworganisaties in de Achterhoek zijn zich er goed van bewust dat je heel goed moet gaan kijken hoe je omgaat met water in het landbouwsysteem.”

Programmaplan voor aanpak droogte

Het Bestuurlijk Overleg Water Achterhoek heeft eind 2020 het programmaplan ‘Doen, delen, doordénken en doorpakken’ gepubliceerd. In het najaar 2021 moet dit leiden tot ondertekening van een meerjarenovereenkomst en uitvoeringsprogramma.

Joost van Oostrum: “We zijn daar een heel eind mee, maar er moet nog een aantal lastige discussies beslecht worden. Je hebt ruimte nodig om water een plek te geven, letterlijk. Dat maakt het uitdagend. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de Berkel dan zie je hoeveel ruimte die rivier voor de kanalisatie in gebruik had en hoeveel ruimte je dus nodig als je hem teruglegt. En dan is de vraag is of we die ruimte beschikbaar hebben met elkaar. Het is zo nu en dan lastig, want we werken bij ruimtelijke ordening samen met 7 gemeenten en bij de werkregio van het Deltaprogramma is het 13 gemeenten. Dat is qua governance soms wel een uitdaging.”



Inspirerende voorbeelden

Onderdeel van het programmaplan is een digitale "etalage" om gezamenlijk te leren en te delen. Je hebt experimenten nodig, en inspirerende voorbeelden, betoogt Van Oostrum: "Eén van die inspirerende voorbeelden is landgoed Medler, daar werken ze aan het meanderen van de beek en stimuleert de rentmeester de agrariërs om de bedrijfsvoering aan te passen. Op het moment dat dat gebeurt kun je op relatief kleine schaal laten zien wat de effecten zijn van het langer vasthouden van het water in dat gebied. Daarnaast is het waterschap bezig om te laten zien wat je met de droogtestuwen kan doen. Je ziet die stuwen overal, er zijn meer dan 100 droogtestuwen in de Achterhoek. Iedereen is bezig met water vasthouden.

Wij doen in onze gemeente een heel mooi experiment met Vitens en aantal agrariërs in het gebied rond Haarlo - Olde Eibergen. Daar proberen zij de biomassa in de grond te verhogen door bermmaaisel in de bovenlaag van de akker in te werken. Dat zorgt voor zuivering van water dat in het onderliggende grondwater zakt en je versterkt de sponswerking in de grond waardoor er minder water verdwijnt door verdamping.

Dit experiment loopt al een paar jaar en slaat heel goed aan. De kunst is nu om het grootschalig te gaan toepassen."

Gemeenten komen meer in positie

Gemeenten hebben een steeds actiever rol bij de droogte-aanpak en dat moet ook, vindt Van Oostrum: "Tot een aantal jaar geleden realiseerden gemeenten zich helemaal niet dat ze grote invloed hadden. Maar juist omdat water steeds meer een ruimtelijk ordenend principe wordt komt de positie van gemeenten steeds nadrukkelijker in beeld. We hebben via ons ruimtelijk ordeningsinstrumentarium een rol en daarnaast via stedelijk waterbeheer. Ook dat is steeds gericht geweest op afvoer. Nu zie je dat er ook in stedelijk gebied meer gewerkt wordt aan water vasthouden, bijvoorbeeld met wadi's. Hittestress is ook steeds meer een onderwerp, water vasthouden is een onderwerp en daar zijn wij gemeenten van. Dat maakt dat gemeenten steeds meer in positie komen. Dat is even wennen, ook voor het waterschap, maar ik merk zeker bij ons waterschap Rijn en IJssel dat ze heel erg open staan

voor die samenwerking. Die samenwerking wordt steeds nauwer, ook met Vitens en met de provincie."

"Door met elkaar in het Bestuurlijk Overleg Water Achterhoek een bestuurlijke visie op te stellen is er commitment. Niet dat die visie wereldschokkend is maar we hebben daarmee wel een soort trouwbelofte afgelegd om samen te werken op dit onderwerp. De visie geeft ruimte voor lokale initiatieven en levert tegelijk het commitment op om regionaal afspraken te maken. Ik denk dat dat in de Achterhoek vrij goed werkt omdat we opgevoed zijn met het noaberschap. Je realiseert je in de Achterhoek vanaf dag 0 dat je het niet alleen kunt."

De grootste uitdaging

"De uitdaging is het omzetten van afvoeren naar bergen, en dat is zeker op zandgrond een gróte uitdaging. Die uitdaging ligt zowel bij de techniek, de financiering als het overtuigen van mensen. Er zijn technische maatregelen en innovatieve maatregelen voor nodig. In gesprek met de grote gebruikers, zowel agrariërs als natuurorganisaties moeten we water als ordenend principe nog nadrukkelijker inbrengen. Inwoners moeten we ervan overtuigen dat je ook in stedelijk gebied maatregelen zult moeten nemen tegen weersextremen. En daarnaast investeren. Het gaat om enorme investeringen, er is geld beschikbaar vanuit het Rijk, maar ook het waterschap en anderen zullen een bijdragen moeten leveren. Het gaat over honderden miljoenen. Voor de aanpak van droogte is er, onder andere via ZON, nu 100 miljoen toegezegd. Dat is goed en een belangrijke impuls voor de langere termijn."

"Water en droogte is een onderwerp dat mij echt fascineert, omdat het hele ecosysteem op zijn kop gaat. Het ecosysteem waarin wij wonen, ons voedsel produceren en recreëren. Dat hele ecosysteem gaat op zijn kop. Een ecosysteem in de natuur dat op zijn kop gaat daar kan je naar kijken, en dan zie je hoe dieren zich aanpassen. Maar nu komt het erop aan: zijn wij als mensen in staat ons aan te passen aan weersextremen, waarvan droogte er één is."



Bouwstenenrapport zet praktijkkennis centraal

Op 19 november 2019 is er in de Tweede Kamer een motie aangenomen, ingediend door Jacco Geurts, waarin de aanpak van de droogte in de Achterhoek en Twente centraal staat. In deze motie is gevraagd om via pilots ervaringen met een structurele aanpak van droogte te delen, zodat hiervan kan worden geleerd. Govert Geldof is gevraagd om hiermee aan de slag te gaan en is gestart met het onderzoeken van twee succesvol verlopen gebiedsprocessen in de Achterhoek en Twente voor de aanpak van droogte. Dit zijn de Baakse Beek en de Beneden-Regge. Op basis van interviews met bestuurders, medewerkers en adviseurs en betrokkenen van onder andere waterschappen en provincies, zijn vervolgens de succes- en faalfactoren van de geselecteerde gebiedsprocessen in beeld gebracht. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een rapport met 21 bouwstenen voor de aanpak van droogte in gebiedsprocessen.

De bouwstenen

Uit het rapport wordt duidelijk dat een beetje bijschaven om het watersysteem te optimaliseren ontoereikend is. Het verminderen van de negatieve gevolgen van langdurige droogte vraagt om een grondige verbouwing, want het huidige systeem is 'zo lek als een mandje'. Dit komt omdat de laatste jaren vooral aandacht is geweest voor het voorkomen van wateroverlast.

De aanpak die voortvloeit uit de 21 bouwstenen vraagt om een intensieve en continue inzet van medewerkers bij alle betrokken organisaties. Er worden hoge eisen gesteld aan de kwaliteit van mensen: inhoudelijke kennis, het kunnen hanteren van de complexiteit die kenmerkend is voor gebiedsprocessen en het kunnen samenwerken in teams.

Het rapport is vooral gericht op verdroging en de waterhuishouding. Bij een gebiedsontwikkeling spelen echter vele opgaven mee. Het bundelen hiervan vergroot de haalbaarheid, daarnaast bundel je op deze manier ook de energie van betrokkenen.

Hoe verder?

De bouwstenen zijn vervolgens ook toegepast op de Beneden-Dinkel in de vorm van een werkplaats. Daaruit bleek dat de bouwstenen goed toepasbaar zijn voor medewerkers en adviseurs die in de dagelijkse praktijk actief zijn. Daarnaast kunnen ze inspireren bij gebiedsprocessen. Een rapport die voor mensen uit de praktijk herkenbaar zal zijn. Het voert te ver om hier alle 21 bouwstenen te beschrijven. Daarvoor verwijzen wij naar het rapport en de samenvatting die te vinden zijn op de ZON-website.

Download Rapport: "[Bouwstenen voor gebiedsontwikkeling rond verdroging](#)"



Interessante links, publicaties & data

- Inzichten [Lumbricus: voldoende water van goede kwaliteit](#)
- Webinars: [Weersextremen en de watersector](#)
- 4 november: [Symposium ZON / ondertekening BOK](#)
- 11 november: [Deltacongres](#)

Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON)

is een programma van het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn-Oost.

Door de klimaatverandering zullen perioden van droogte langer aanhouden en vaker voorkomen. In gebieden waar niet of nauwelijks sprake is van wateraanvoer kan die droogte schade opleveren voor de economie, de natuur en de leefomgeving. We moeten regionaal en ook landelijk actie ondernemen. ZON levert de regionale inbreng in het deelprogramma 'Zoetwater' van het Deltaprogramma.

Zoetwatervoorziening Oost-Nederland is een samenwerkingsverband tussen de provincies Overijssel, Drenthe, Gelderland en Utrecht, de waterschappen Drents Overijsselse Delta, Rijn en IJssel, Vechtstromen, Vallei en Veluwe, de gemeenten in Rijn-Oost, LTO-Noord, de terreinbeherende organisaties en de drinkwaterbedrijven.

Colofon

Uitgave: juni 2021

Redactie: Programmabureau ZON

Programmacoördinator: Wim Wassink

Meer informatie?

Of wilt u zich aanmelden, afmelden of wijzigingen doorgeven met betrekking tot deze nieuwsbrief? Neem contact op met de programmasecretaris Amy Maduro: a.maduro@gelderland.nl

Postadres:

Provincie Gelderland
T.n.v. Amy Maduro,
Postbus 9090, 6800 GX Arnhem

Kijk ook op: www.zoetwatervoorzieningooitnederland.nl.